

Η ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΝ ΠΡΟΣΕΛΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΑΛΛΟΘΡΗΣΚΩΝ ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΔΟΞΩΝ (*)

ΥΠΟ

ΑΝΑΣΤ. Π. ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Ὁ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Γενναδίου καὶ τῷ καν. 95 τῆς Πενθέκτης καθορισμὸς τῶν μὴ ὑποκειμένων εἰς ἀναβαπτισμόν αἰρετικῶν δὲν ἐγένετο, ὡς φαίνεται, ἐπὶ τῇ βάσει θεωρητικῶν δογματικῶν κριτηρίων ἀλλ', ὡς ὁρθῶς πάλιν τονίζει ὁ Δ. Γεωργιάδης, ἐκ λόγων ἐκκλησιαστικῆς σκοπιμότητος καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς ὑφισταμένας τότε ἐκκλησιαστικὰς ἀνάγκας¹. Τὸ πολυλάκεις ἐπαναλαμβάνομενον, κατ' ἐπίδρασιν προφανῶς τῶν ὑπὸ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας διδασκομένων², ὅτι ὡς ἄκυρον ἀνεγνωρίσθη μόνον τὸ βάπτισμα τὸ τελεσθὲν ὑπὸ λειτουργῶν αἱρέσεων, μὴ ἀποδεχομένων τὸ δόγμα τῆς Ἁγίας Τριάδος—τοῦλάχιστον ἐν ταῖς γενικαῖς αὐτοῦ γραμμαῖς—καὶ μὴ εἰς τὸ ὄνομα αὐτῆς βαπτιζόντων, οὐδόλως εἶναι ἀκριβές. Ἐν πρώτοις ἢ κατὰ τὸ κριτήριον τοῦτο διάκρισις δὲν συνάδει πάντοτε πρὸς τὰς ἐνταῦθα ἀπαριθμουμένας αἱρέσεις. Οὕτως ἢ περὶ Ἁγίας Τριάδος διδασκαλία τῶν Μοντανιστῶν, οἵτινες ὑπόκεινται εἰς ἀναβαπτισμόν, δὲν ἀπέχει τῆς ὀρθοδόξου περισσότερον ἢ ἢ τῶν Ἀρειανῶν, οἱ ὅποιοι γίνονται δεκτοὶ διὰ χρίσεως. Πρὸ πάντων εὐρίσκεται εἰς εὐθείαν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ γράμμα τῆς τε ἐπιστολῆς τοῦ Γενναδίου καὶ τοῦ κανόνος τῆς Πενθέκτης, οἵτινες ἀπαριθμοῦντες ὀνομαστικῶς τὰς ἐπιεικεστέρας μεταχειρίσεως τυγχανούσας αἱρέσεις, ἐπάγονται ρητῶς ὅτι «πασῶν τῶν ἄλλων» ἄνευ περαιτέρω διακρίσεως τὸ βάπτισμα δὲν θεωρεῖται ἔγκυρον καὶ κατὰ συνέπειαν οἱ ὑπὸ λειτουργῶν τινὸς τῶν ἀνωτέρω αἱρέσεων δεχθέντες αὐτὸ ὀφείλουν, προσερχόμενοι εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, νὰ βαπτισθοῦν ἐκ νέου. Ἡ διαφωνία αὕτη ἔχει οὐ μόνον ἱστορικὴν ἀλλὰ καὶ μεγάλην πρακτικὴν σημασίαν, διότι, ἐὰν δεχθῶμεν τὴν ἀποκρονομένην γνώμην, ὀφείλομεν νὰ θεωρήσωμεν σήμερον ὡς ἔγκυρον τὸ βάπτισμα ὁπαδῶν αἱρέσεων, μετὰ τὸν Ζ' αἰῶνα ἐμφανισθεισῶν καὶ συνεπῶς μὴ περιλαμβανομένων εἰς τὸν κατάλογον τοῦ 95ου κανόνος τῆς Πενθέκτης, ἐφ' ὅσον ἢ ὑπὸ τούτων πρεσβευομένη διδασκαλία ἀποδέχεται τὸ περὶ Ἁγίας Τριάδος δόγμα καὶ τὸ βάπτισμα γίνεται εἰς τὸ ὄνομα αὐτῆς, ἔστω

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 60.

1. *Περὶ Χρ. Ἀποστόλου*. Δογματικὴ κλπ. σελ. 301 ἐπ.

2. Βλ. ἰδίῃ Γρηγορίου τοῦ μεγάλου Ἐπιστ. XI 67 παρὰ *J. P. Migne: Patrologiae cursus completus, Series latina* τόμ. LXXVII στ. 1204 ἐπ.

καὶ ἂν εὐρίσκηται εἰς θεμελιώδη ἀντίθεσιν πρὸς τὰ λοιπὰ ὀρθόδοξα δόγματα. Καὶ τοῦτο ἀκριβῶς διδάσκουν συνήθως, συνεπεῖς πρὸς ἑαυτοὺς, οἱ δεχόμενοι τὴν ἀποκρουομένην γνώμην.

Κατὰ τὴν ἑτέραν, ὑπ' ἐμοῦ ἀκολουθουμένην ἐκδοχὴν, ὡς κανὼν παραμένει συμφώνως πρὸς τὸ ρητὸν γράμμα τῆς τε ἐπιστολῆς τοῦ Γενναδίου καὶ τοῦ κανόνος 95 Πενθέκτης («πάσας τὰς ἄλλας αἱρέσεις» κλπ. βλ. ἄνωτ. σελ. 59 ἐπ.) τὸ ἀκυρον τοῦ βαπτίσματος τῶν αἰρετικῶν καὶ ἡ ὑποχρέωσις ἀναβαπτισμοῦ τῶν, πλὴν τῶν ρητῶς καὶ ὀνομαστικῶς ἐν ταῖς νομοθετικαῖς ταύταις πηγαῖς ἀναγραφομένων ἐξαιρέσεων, εἰς ἃς δὲν εἶναι ἐπιτρεπτὴ ἢ διὰ τῆς ἐρμηνείας προσθήκη ἄλλων εἴτε εἰς προϋφισταμένας εἴτε εἰς μετὰ τὸν Ζ' αἰῶνα ἐμφανισθείσας αἱρέσεις ἀναφερομένων καὶ δὴ ἀδιαφόρως, ὡς ἐλέχθη, ἐὰν αὐταὶ δέχωνται τὸ περὶ Ἁγίας Τριάδος δόγμα ἢ οὐ.

Ἐφαρμόζοντες νῦν τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα καὶ τὰ συναχθέντα συμπεράσματα ἐπὶ τῶν ἔτι σήμερον ὑφισταμένων καὶ ποιᾶν τινα διάδοσιν ἔχουσῶν αἱρέσεων καὶ ἑτεροδιδασκαλιῶν, ὀφείλομεν ἐν πρώτοις κατὰ τὴν ρητὴν ἐπιταγὴν τοῦ κανόνος 95 Πενθέκτης νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἔγκυρον τὸ ὑπὸ νεστοριανῶν καὶ μονοφυσιτῶν, εἰς οὓς καταλεκτέοι καὶ οἱ Ἀρμένιοι, τελεσθὲν βάπτισμα καὶ νὰ δεχθῶμεν αὐτοὺς προσερχομένους εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν δι' ἀπλῆς ἐγγράφου δηλώσεως (λιβέλλου) πίστεως, ἐκτός ἐὰν δύναται νὰ διαπιστωθῇ ὅτι ἢ ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος διαφαινομένη ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει τάσις, ὅπως διὰ τὴν εἰσδοχὴν τῶν μονοφυσιτῶν προσαπαιτῆται καὶ ἀγίῳ μύρῳ χριστῶν¹ ἔχει προσλάβει τὸν χαρακτήρα ἐθίμου, τροποποιητικοῦ τῆς ἐν τῷ καν. 95 Πενθέκτης ἐπιεικεστέρως ρυθμίσεως. Ἀλλὰ καὶ ἅλιν τὸ ἐθίμον τοῦτο θὰ ἦτο ἀμφιβόλου ἰσχύος, ἅτε προσκροῦσεν εἰς τὴν ἀπαγορεύουσαν τὴν διάπλασιν ἐθίμου, καταργούντος γραπτὸν κανόνα δικαίου, νεαρὰν 1 Λέοντος τοῦ σοφοῦ².

Ὀλιγότερον ἅπλοῦν εἶναι τὸ ζήτημα, προκειμένου περὶ τῶν διαμαρτυρομένων καὶ ἀγγλικανῶν. Ἡ ἀπόκλισις τῶν δογματικῶν αὐτῶν δοξασιῶν, εἴτε ὑπὸ τὴν λουθηρανικὴν εἴτε ὑπὸ τὴν καλβινικὴν μορφήν λαμβανομένων, ἀπὸ τῶν θεμελιωδῶν ὀρθοδόξων εἶναι τόσον μεγάλη—περιορίζομαι νὰ ἀναφέρω παραδειγματικῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν μυστηρίων, ἅτινα ἀναγνωρίζονται ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων ἐκκλησιῶν,—ὥστε βασίμως δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν ὡς αἰρετικῶν. Ἡ ἀντίρρησης ὅτι δὲν ἔχουν χαρακτηρισθῆ ὡς τοιοῦτοι ὑπὸ οἰκουμενικῆς συνόδου στερεῖται οἷα σδήποτε σημασίας, δεδομένου ὅτι ἀπὸ χιλίων καὶ πλέον ἐτῶν, ἦτοι ἀρκετοὺς αἰῶνας πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ προτεσταντισμοῦ, οὐδεμία οἰκουμενικὴ σύνοδος συνεκρο-

1. Βλ. *Ι. Καμίση* ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 1009 ἐπ. καὶ τὰς ἐνταῦθα παραπομπάς.

2. Βλ. *Α. Χριστοφοιλοπούλου*: Τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐθίμον ἐν Θεολογία τόμ. 21 (1953) σ. 212.

τήθη οὔτε ἀναμένεται ἢ σύγκλησις τῆς εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον. Δὲν εἶναι δὲ νοητὸν οὔτε ὑπὸ κανόνος τινὸς ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου ἐπιβάλλεται, ὅπως ὁ χαρακτηρισμὸς νεοφανοῦς τινὸς διδασκαλίας, ἀντιβαινούσης προφανῶς πρὸς θεμελιώδη ὀρθόδοξα δόγματα, ὡς αἰρετικῆς καθίσταται ἀνέφικτος ἐν ἀναμονῇ τῆς ἀπὸ χιλιετηρίδος, ὡς ἐλέχθη, μὴ συγκληθείσης οἰκουμενικῆς συνόδου. Εἶναι ἀρκετὴ, κατ' ἐμὴν γνώμην, ἡ καταδίκη τῆς καινοφανοῦς διδασκαλίας ὑπὸ τῶν νομίμως καθιεστηκότων ἀνωτέρων ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων ἐκάστης αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας—παρ' ἡμῖν τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας καὶ ἐνδεχομένως τῆς Διαρκοῦς Ἱεραῆς Συνόδου (ν. 671/1943 ἀρθρ. 8)—ἢ καὶ ὑπὸ τῆς καθ' ὄλου ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως. Παράλληλως πρὸς τὴν τελευταίαν ταύτην, σαφῶς καταδικαστικὴν τῶν προτεσταντικῶν δοξασιῶν, δὲν ἐλλείπουσι παραδείγματα καὶ ρητοῦ χαρακτηρισμοῦ τούτων ὡς αἰρετικῶν ὑπὸ ἀνωτέρων ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων, ὡς τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐν ἔτει 1672 συνελθούσης μεγάλης συνόδου¹. Συμφώνως πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, διαμαρτυρόμενοι, προσερχόμενοι εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, ὀφείλουσαν νὰ ὑποστοῦν ἐκ νέου τὸ βάπτισμα καὶ νὰ δεχθοῦν τὸ χρίσμα, τοσοῦτω δὲ μᾶλλον ὅσα δια τούτους πλείστους ἐξ αὐτῶν—πλὴν τῶν ἀγγλικανῶν—ἔχει, ὡς γνωστόν, διακοπὴ ἢ ἀποστολικὴ διαδοχὴ, ἢ ὑπαρξίς τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἀπολύτως ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν ἐγκύρου βαπτίσματος οὐ μόνον ἀπὸ νομικῆς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ δογματικῆς ἐπόψεως², μὴ δυναμένη ἐπομένως οὐδὲ νομοθετικῶς οὐδὲ κατ' οἰκονομίαν—πλὴν, ὡς ἐλέχθη, τῶν ἀγγλικανῶν ἢ ἄλλων διαμαρτυρομένων διατηρησάντων τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν—νὰ παρακαμφθῇ³ εἰς τρόπον, ὥστε καὶ ἐὰν θεωρηθῇ κατὰ τὰ κατωτέρω ὡς μὴ ἰσχύων σήμερον

1. Βλ. τὸ κείμενον τῶν ἀποφάσεών τῆς παρὰ *E. J. Kimmel*: *Monumenta fidei ecclesiae orientalis*, Pars I, Jenae 1850 σελ. 325 ἐπ.—*Ἱ. Καρμίρη* ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 701 ἐπ.—Πρβλ. ἀπόφασιν πατριαρχικῆς συνόδου Κωνσταντινουπόλεως ἔτ. 1836 παρὰ *Μ. Γεδεών*: *Κανονικαὶ Διατάξεις* τόμ. Β', Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1889 σελ. 248 ἐπ.

2. Πρβλ. *Ἱ. Καρμίρη* ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 1016 ἐπ.

3. Ἡ ἀδιάκοπος ἀποστολικὴ διαδοχὴ—θεμελιωμένη διὰ τῆς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων χειροτονίας τῶν πρώτων ἐπισκόπων καὶ ὑπὸ τούτων τῶν διαδόχων των, δι' ἧς καὶ μόνῃς μετεδόθη καὶ ἐφθάσε μέχρις ἡμῶν ἡ θεία χάρις—, ὡς ἀναγκαία προϋπόθεσις τοῦ κύρους τῶν μυστηρίων, ἀποτελεῖ ἀνεπίδεκτον μεταβολῆς δόγμα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. *Χρ. Ἀνδροῦτσου*: *Δογματικὴ κλπ.* σελ. 391 ἐπ. Πρβλ. *Θυατείρων Γερμανοῦ*: *Τὸ κύρος τῶν προτεσταντικῶν χειροτονιῶν καὶ οἱ ὀρθόδοξοι ἐν Πάνταινος* τόμ. 24 (1932) σελ. 765-770, *Κ. Δουβουνιώτου*: *Ἡ ἐκκλησιαστικὴ οἰκονομία ἐξ ἀπόψεως ὀρθοδόξου ἐν Ἐκκλησίᾳ* τόμ. 11 (1933) σ. 34-36 καὶ *Ἀνάπλασις* τόμ. 47 (1934) σ. 260 ἐπ., *Λεοντοπόλεως Χριστοφόρου*: *Ἡ ἐν ταῖς χειροτονίαις ἀποστολικὴ διαδοχὴ ἐν Ἐκκλησίᾳ*. Φάρος τόμ. 34 (1935) σ. 145-157, *Β. Ἰωαννίδου*: *Ἀποστολικὴ διαδοχὴ ἐν Θρησκευτικῇ καὶ Χριστιανικῇ Ἐγκυκλοπαίδειᾳ* τόμ. Α' (1936) σ. 1419-1421. Διὰ τὰς προϋποθέσεις ἀσκήσεως οἰκονομίας βλ. *Α. Χριστοφιλοπούλου*: *Ἑλλην. ἐκκλησι. δίκαιον* τεύχ. Α' § 27.

ὁ ρητῶς τὸν ἀναβαπτισμὸν τῶν διαμαρτυρομένων ἐπιβάλλων Ὁρος τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου Ε', πάλιν οὗτοι ὀφείλουσαν νὰ ὑποστοῦν νέον βάπτισμα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γενικῶν ὁρισμῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου καὶ — διὰ τοὺς πλείστους — τῆς ὀρθοδόξου δογματικῆς.

Τὴν αὐτὴν *a fortiori* λύσιν θὰ δεχθῶμεν καὶ ἐπὶ τῶν χιλιαστῶν ἢ σπουδαστῶν τῶν γραφῶν ἢ μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά, ὄντων ἀναμφιβόλως αἰρετικῶν, ἐὰν μὴ καὶ ἀλλοθρήσκων. Καὶ οὗτοι, προσερχόμενοι εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, ὀφείλουσαν νὰ βαπτισθῶν, ἐκτός ἐὰν εἶχον δεχθῆ τὸ βάπτισμα πρὸ τῆς ὑπ' αὐτῶν ἀποδοχῆς τῶν χιλιαστικῶν δοξασιῶν, ὁπότε, ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν, θὰ ἀρκεσθῶν εἰς μόνην τὴν δι' ἁγίου μύρου χρίσιν, συμφώνως καὶ πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς Διαρκοῦς Ἱεράς Συνόδου ἐγκεκριμένην εἰδικὴν ἀκολουθίαν¹.

Ἐτι μεγαλύτεραι δυσχέρειαι παρουσιάζονται διὰ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος ἀναφορικῶς πρὸς τοὺς ρωμαιοκαθολικούς, δυτικούς, εἰς οὓς καταλεκτέοι καὶ οἱ λεγόμενοι ἑλληνόρθουμοι (οὐνῖται)². Ἐὰν δεχθῶμεν τὴν ὑπὸ τινῶν ὑποστηριζομένην ἄποψιν³, καθ' ἣν ἡ ἀπόκλισις ἀπὸ οἰουδήποτε δόγματος τῆς ὀρθοδόξου πίστεως συνιστᾷ αἴρεσιν, θὰ ἔδει νὰ χαρακτηρίσωμεν καὶ τούτους ὡς αἰρετικούς, δεδομένης τῆς ἔν τισι σημείοις διαφωνίας τῶν πρὸς τὰς διδασκαλίας τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας (π.χ. ἐκπόρευσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καθαρτήριον κλπ.). Κατὰ τὴν ἄρχουσαν ὁμῶς γνώμην, διὰ τὴν ὑπαρξίν αἰρέσεως ἀπαιτεῖται ἀπόκλισις οὐχὶ ἀφ' οἰουδήποτε ἀλλ' ἀπὸ θεμελιώδους δόγματος τῆς ὀρθοδόξου πίστεως⁴. Ἡ δὲ σταθερὰ προᾶξις τῆς ἐκκλησίας μας ἐχαρακτήρισεν ἀνέκαθεν ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα τελικῆς διασπάσεως τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς ρωμαιοκαθολικούς, παρὰ τὰς ὑφισταμένας δογματικὰς διαφορὰς, σχεδὸν πάντοτε ὡς σχισματικούς καὶ οὐχὶ ὡς αἰρετικούς⁵.

Περὶ τῶν ὑπὸ σχισματικῶν βαπτισθέντων εἶχε μὲν ὀρίσει ἡ ἐν Καρχηδόνι σύνοδος ἔτ. 256 ὅτι καὶ οὗτοι ἀναβαπτίζονται, ἀλλ' ἡ λύσις αὕτη ἐκρίθη ὡς ὑπερ-

1. Παρὰ *I. Καμίση* ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 1037 ἐπ.

2. Γνωμ. *K. Πάλλη* ἐν Δικαιοσύνη τόμ. 9 (1931) σ. 379 ἐπ.

3. Οὗτω *Xρ. Ἀνδρούτσου*: Αἱ τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν βάσεις ἐν Ἐκκλησιαστικῇ Ἀλήθειᾳ τόμ. 25 (1905) σελ. 174, τοῦ αὐτοῦ: Δογματικὴ κλπ. σελ. 276 ἐπ.

4. *J. Zhishtman*: Das Eherecht der orientalischen Kirche, Wien 1864 σελ. 515 ἐπ., *N. Milasch* ἐνθ' ἄνωτ. § 149 σελ. 698, *K. Πάλλη*: Ποινικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, Ἐν Ἀθήναις 1907 σελ. 313, τοῦ αὐτοῦ: Ἐγχειρίδιον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου κατὰ τὴν Ἑλλάδι ἰσχύον αὐτοῦ, τευχ. Α', Ἐν Ἀθήναις 1927 § 39, *Γ. Ράμμον*: Στοιχεῖα ἑλληνικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, Ἀθήναι 1947 § 57.

5. Βλ. *M. Jugie* ἐνθ' ἄνωτ. ἰδίᾳ σελ. 103, *Π. Παναγιωτάκου*: Τὸ δίκαιον τῶν μικτῶν γάμων, Ἀθήναι 1935 ἰδίως σελ. 32 ἐπ., *I. Παναγοπούλου*: Περὶ τῶν μικτῶν γάμων ἐν Ἑλλάδι, Ἀθήναι 1938 σελ. 75 ἐπ. καὶ τὰς ἐνταῦθα παραπομπὰς. Περὶ ἐν τούτοις Ἐφ. Ἀθηνῶν 2959/1930 ἐν Θέμις τόμ. 42 (1931) σελ. 103.

άγαν αὐστηρὰ ἤδη ὑπὸ τοῦ Μ. Βασιλείου (βλ. ἄνωτέρω σ. 57 ἐπ., πρβλ. διὰ τοὺς «καθαροὺς» = νοβατιανούς καν. 8 Α΄ Οἰκ. καὶ διὰ τοὺς δονατιστὰς καν. 57/66 Καρχηδόνος), εὐρίσκεται δ' ἐν προφανεῖ δυσαρμονίᾳ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ καν. 95 Πενθέκτης τελικὴν ρύθμισιν τοῦ θέματος· διότι, ἀφ' οὗ κατὰ ταύτην ὑφίστανται αἰρετικοί, οἵτινες γίνονται δεκτοὶ εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν δι' ἀπλῆς γραπτῆς δηλώσεως, χωρὶς οὔτε νέον βάπτισμα οὔτε χρίσις νὰ ἀπαιτῆται δι' αὐτούς, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τεθοῦν οἱ σχισματικοὶ εἰς δυσμενεστέραν θέσιν τῶν ὁπαδῶν αἱρέσεων, ἔστω καὶ τῶν ἐλαφροτάτων, διὰ τινὰς τῶν ὁποίων τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον κατὰ τὴν τελικὴν του μορφήν ἀρκεῖται, ὡς ἐλέχθη, εἰς μόνην τὴν δήλωσιν. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐπομένως θὰ ἔδει νὰ γίνωνται δεκτοὶ ἐν τῇ ὀρθόδοξῳ ἐκκλησίᾳ οἱ ὑπὸ ρωμαιοκαθολικοῦ κληρικοῦ βαπτισθέντες¹. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ ἐν ἔτει 1482 συγκληθεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ πνεύματος ἀντιδράσεως κατὰ τὰς ὀλίγας δεκαετηρίδας προηγουμένως ἐν Φλωρεντίᾳ πραγματοποιηθείσης βραχυβίου ἐπανενώσεως τῶν ἐκκλησιῶν καὶ καθιεροῦσα τὸν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει οὐχὶ παντελῶς ξένον, ὡς φαίνεται, αὐστηρότερον τύπον², ἐτροποποίησε διὰ τοῦ ἐν ἔτει 1484 Ὁροῦ³ ἐπὶ τὸ αὐστηρότερον τὰ κατὰ τὴν εἰσοδοχὴν εἰδικῶς τῶν δυτικῶν—οὐχὶ δὲ γενικῶς τῶν σχισματικῶν,—ἀξιώσασα τὴν τέλεσιν χρίσματος. Ἄλλὰ καὶ ἡ νομοθετικὴ αὕτη διάταξις κατηργήθη βραδύτερον, ἀντικατασταθεῖσα διὰ τοῦ ἐπὶ πατριάρχου Κυρίλλου Ε' τῷ 1756 ἐκδοθέντος ἔτι αὐστηροτέρου Ὁροῦ⁴ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου. Ὁ πατριάρχης οὗτος κατ' ἀντίδρασιν καὶ πρὸς ἄμυναν κατὰ τῆς ἰησουϊτικῆς ἐν Ἀνατολῇ δράσεως ἐπέτυχεν νὰ χαρακτηρισθοῦν γενικῶς οἱ διαμαρτυρόμενοι καὶ ρωμαιοκαθολικοὶ ὡς αἰρετικοὶ καὶ, ἀκολουθῶν ἀνάλογα, εἰ καὶ σχετικῶς σπάνια, παλαιότερα παραδείγματα ἐκ τῆς ἀπὸ τοῦ σχίσματος ἐκκλησιαστικῆς πράξεως, ὧν γνωστότερον εἶναι ὁ ὑποτιθέμενος ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Κηρουλλαρίου ἀναβαπτισμὸς τῶν δυτικῶν, ἠξίωσε διὰ τὴν εἰσοδοχὴν τούτων τὴν ἐπανάληψιν τοῦ βαπτίσματος.

Ὁ τὴν λίαν αὐστηρὰν ταύτην νομοθετικὴν λύσιν καθιερώσας Ὁρος, ὅστις ἐξεδόθη ὑπὸ συνθήκας ἐν πολλοῖς ὀχλοκρατικὰς καὶ ἐγένετο μετὰ πολλῆς δυσκολίας δεκτός⁵, δὲν ἐτυχεν ἐπὶ μακρὸν πρακτικῆς ἐφαρμογῆς οὐδ' ἐν

1. Οὗτω καὶ Βαλσαμῶν ἐν Σύνταγματι κλπ. τόμ. Δ' σελ. 460. Πρβλ. *Ι. Καρμίση* ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 980.

2. Βλ. τὰς παρὰ *Ι. Καρμίση* ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 981 παραπομπάς.

3. Σύνταγμα κλπ. τόμ. Ε' σελ. 143 ἐπ.

4. Σύνταγμα κλπ. τόμ. Ε' σελ. 614 ἐπ.

5. Βλ. περὶ τούτων καὶ τῶν ἐν γένει συνθηκῶν, ὑφ' ἃς ἐξεδόθη ὁ Ὁρος τὰ ὑπὸ *J. D. Mansi - L. Petit: Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio* τόμ. XXXVIII (1908) στ. 575 ἐπ. καὶ *Μ. Κωνσταντινίδου: Γράμματα ἐκ τοῦ ἀρχιεπισκοπῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Τεργέστης ἐν Ἐκκλησιαστικῷ Φάρος* τόμ. 7 (1911) σελ. 226 ἐπ. δημοσιευόμενα κείμενα. Πρβλ. νῦν ἐκτὸς τῆς ἐν σελ. 55 σημ. 1 βιβλιογραφίας

αὐτῷ τῷ κλίματι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου¹, εἰς δὲ ὑπήγοντο τότε αἱ τὴν αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἀποτελέσασαι ἀργότερον μητροπόλεις καὶ ἐπισκοπαί, ὡς ἀναγνωρίζει ἐμμέσως καὶ τὸ ἀπὸ 26ης Μαΐου 1875 ἔγγραφον πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς περὶ αὐτὸν συνόδου, διευκρινίζον ὅτι, μὴ ὑφισταμένης πλέον γενικῆς διὰ τὴν καθ' ὅλου ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν ρυθμίσεως, ἐκάστη αὐτοκέφαλος ἐκκλησία εἶναι ἐλευθέρα νὰ καθορίζη ἐκάστοτε τὸν τρόπον τῆς εἰς αὐτὴν εἰσδοχῆς τῶν ρωμαιοκαθολικῶν. Τῆς ἐλευθερίας ὅμως ταύτης δὲν φαίνεται νὰ ἔκαμε μέχρι τοῦδε χηρῶν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος διὰ θεσπίσεως γενικοῦ ρυθμιστικοῦ τῆς εἰσδοχῆς εἴτε τῶν ἑτεροδόξων γενικῶς εἴτε τῶν δυτικῶν εἰδικῶς κανόνος. Τὸ ὑπὸ τοῦ Κ. Ράλλη² μνημονευόμενον ἔγγραφον ἐκ τοῦ ἔτους 1903 τῆς Ἱερᾶς Συνόδου πρὸς τὸν ἐφημέριον τῆς ἐν Ν. Ὑόρκῃ ἑλληνικῆς κοινότητος, ἀπαιτοῦν τὸν ἀναβαπτισμὸν τῶν δυτικῶν, διαμαρτυρομένων καὶ Ἀρμενίων ἀλλὰ καταλείπον εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἀποδέκτου τὴν κατ' ἄλλον τρόπον καὶ δὴ διὰ χρίσματος εἰσδοχὴν τῶν ἑτεροδόξων, δὲν περιέχει γενικῶς γνωστοποιητέον καὶ καθολικοῦ κύρους κανόνα δικαίου, ἀλλ' ἀπλῆν ὁδηγίαν τῆς τότε ἀνωτάτης διοικήσεως ἀρχῆς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν ἐρωτῶντα ἐφημέριον, ἥτις ἄλλως τε δὲν φαίνεται νὰ κατέστη οὔτε τότε οὔτε ἔκτοτε εὐρύτερον γνωστή. Οὐδ' ἡ ὑπὸ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἐγκριθεῖσα ἐν ἔτει 1932 εἰδικὴ ἀκολουθία εἰσδοχῆς τῶν ρωμαιοκαθολικῶν διὰ λιβέλλου καὶ ἀγίῳ μύρῳ χρίσεως³ δέον νὰ ὁδηγήσῃ εἰς διάφορον συμπέρασμα, καθ' ὅσον ἡ Σύνοδος δὲν ἠρεύνησεν ex professo τὸ ζήτημα, οὐδὲ πολλῶ ἔλασσον ἐπεδίωξε διὰ τῆς ὑπ' αὐτῆς ἐγκριθείσης ἀκολουθίας νὰ δώσῃ νομοθετικὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ πρόβλημα. Περιορίσθη ἀντιθέτως, προϋποθέτουσα τοῦτο ὡς λελυμένον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω μὴ εἰδικῶν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος νομικῶν ὁρισμῶν συμφώνως πρὸς τὰς ἀπόψεις καὶ τῇ εἰσηγήσει τοῦ τότε προέδρου τῆς ἀειμνήστου ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου⁴, εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς σχετικῆς ἀκολουθίας. Ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος δὲν θὰ

Th. Papadopoulos: Studies and documents relating to the history of the Greek church and people under the turkish domination, Brussels 1952.

1. Βλ. τὰ παρὰ *M. Θεοτοκά*: Νομολογία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1897 σελ. 368 - 371 κείμενα· πρβλ. *I. Καρμίρη* ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 985 ἐπ. Ἡ ρωσικὴ αὐτοκέφαλος ἐκκλησία ἤξιστο διὰ τὴν εἰσδοχὴν τῶν ρωμαιοκαθολικῶν ἀπὸ μὲν τοῦ 1620 μέχρι τοῦ 1667 νέον βάπτισμα, ἔκτοτε δὲ μέχρι τοῦ 1757 χρίσμα καὶ ἀπὸ τοῦ χρονικοῦ τούτου σημείου καὶ ἐφεξῆς μόνην δὴλωσιν πίστεως.

2. *K. Ράλλη*: Βάπτισμα τῶν αἰρετικῶν κλπ. σ. 22.

3. Παρὰ *I. Καρμίρη* ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 991 ἐπ.

4. Βλ. τὴν ἀνωτέρω σελ. 55 σημ. 1 παραπεμπομένην μελέτην αὐτοῦ, ἀρκουμένου εἰς ἀγίῳ μύρῳ χρίσιν καὶ μὴ ἀπαιτούντος ἐπανάληψιν τοῦ βαπτίσματος, ὡς τὸ πρὸς τὸν ἐφημέριον τῆς Ν. Ὑόρκῃς ἐκ τοῦ ἔτους 1903 ἔγγραφον.

ἦτο ἄλλωστε ἀρμοδία κατὰ τὸ ἰσχύον τότε νομικὸν καθεστῶς νὰ ρυθμίση τὸ περὶ οὗ πρόκειται θέμα, καθ' ὅσον τοῦτο ὡς ἀναμφιβόλως «γενικὸν» (ν. 5187 τῆς 20 Ἰουλίου /4 Αὐγούστου 1931 Καταστατικὸς νόμος τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ π. δ. τῆς 25 Μαΐου/17 Αὐγούστου 1932 Περὶ κωδικοποιήσεως τῶν περὶ Καταστατικὸν νόμου τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἰσχυουσῶν διατάξεων ἀρθρ. 2 § 2), ἀν μὴ καὶ «θεμελιώδους σημασίας» (ἀρθρ. 3 § 5) ἢ τοῦλάχιστον «γενικῆς ἐκκλησιαστικῆς φύσεως» (ἀρθρ. 3 § 6) ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας¹.

Ἐρωτᾶται τί ἰσχύει κτῶν τούτου εἰς τὴν ὑπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ὑποκειμένην ἑδαφικὴν περιοχὴν. Ὅτι ὁ τὸν ἀναβαπτισμὸν ἀπαιτῶν Ὅρος τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου Ε' εἶχεν ἐν τῇ πράξει ἀτονήσει ὡς δεσμευτικὸς κανὼν δικαίου εἶναι βέβαιον καὶ γίνεται σχεδὸν ὁμοφώνως ὑπὸ πάντων δεκτόν. Ὡς ὅμως δεικνύει ἡ τε ἐν τῷ Οἰκουμένικῳ Πατριαρχείῳ καὶ παρ' ἡμῖν ἐπὶ δύο αἰῶνας λίαν κυμαινομένη ἐκκλησιαστικὴ πράξις, δὲν ἐπεκράτησεν ἄλλος, ὄρισμένος καὶ γενικὸς παραδεκτὸς τρόπος εἰσδοχῆς τῶν ρωμαιοκαθολικῶν οὕτως, ὥστε, ἐὰν θεωρηθῇ ὡς δι' ἀχρησίας καταργηθεῖς ὁ εἰδικῶς τοὺς τελευταίους τούτους—καὶ τοὺς διαμαρτυρομένους, περὶ ὧν νῦν δὲν πρόκειται—ἀφορῶν Ὅρος τοῦ ἔτους 1756, δὲν θὰ ἀναβιώσῃ βεβαίως κατὰ τὰς γενικὰς τοῦ δικαίου ἀρχὰς ὁ δι' αὐτοῦ ἀντικατασταθεῖς Ὅρος τοῦ ἔτους 1484, προβλέπων, ὡς ἐλέχθη, τὴν διὰ χρίσματος εἰσδοχὴν², ἣτις πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ ἀποτελῇ τὸ θετικὸν περιεχόμενον τοῦ καταργήσαντος τὸν Ὅρον τοῦ ἔτους 1756 ἐθίμου. Τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐθίμου τούτου εἶναι, ὡς ἐλέχθη, ἀσφαλὲς κατὰ μόνην τὴν ἀρνητικὴν, καταργητικὴν αὐτοῦ πλευρᾶν, ἐνῶ θετικῶς δὲν φαίνεται καθιεροῦν ὄρισμένον τρόπον εἰσδοχῆς. Τιθεμένης οὕτως ἐκποδῶν τῆς εἰδικῆς περὶ τρόπου εἰσδοχῆς τῶν ρωμαιοκαθολικῶν νομοθεσίας, οὐδὲν ἄλλο ὑπολείπεται, εἰ μὴ νὰ ἐφαρμόσωμεν ἐπ' αὐτῶν τὴν γενικῶς ἐπὶ πάντων τῶν σχισματικῶν ἰσχύουσαν, ἣτις κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀρκεῖται εἰς μόνην γραπτὴν δήλωσιν πίστεως.

Ἄλλ' ἐρωτᾶται περαιτέρω, ἐὰν ἡ τοιαύτη ἐν τοῖς πράγμασι (de facto) ἀχρησία τοῦ Ὅρου τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου Ε' ἀπέκτησε νομικὸν κύρος, ἐπαγαγοῦσα καὶ τὴν νόμιμον (de jure) αὐτοῦ κατάργησιν. Κατὰ τὴν νεαρὰν 1 Λέοντος Γ' τοῦ σοφοῦ, ἀποτελοῦσαν τὴν τελικὴν τοῦ θέματος ρύθμισιν οὐ μόνον ἐξ ἐπόψεως κοινοῦ βυζαντινορωμαϊκοῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ τὰς περὶ

1. Τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας ἐπὶ τοῦ παρεμφεροῦς ζητήματος περὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἀνεγνώρισε σαφῶς ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος διὰ τῆς ἀπὸ 21 Σεπτεμβρίου 1939 ἀποφάσεώς της (παρὰ Ἱ. Καρμίρη ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 1035).

2. Ὡς φαίνεται δεχομένη ἡ νομολογία (βλ. τὰς ἀνωτέρω σελ. 56 σημ. 2 παραπομπὰς) καὶ ἡ ἀρχοῦσα ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ (ἀνωτ. σελ. 55 σημ. 1) γνώμη.

πηγῶν δικαίου διατάξεις τοῦ τελευταίου τούτου ἀποδεξαμένου ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου¹, ἢ κατάργησις γραπτοῦ κανόνος γίνεται μόνον δι' ὁμοίου καὶ οὐχὶ ἐθιμικῶς. Ἡ ἀπάντησις ἐπομένως εἰς τὸ ἀνωτέρω ἐρώτημα ἐξαργατὰ ἐξ ἐκείνης, ἦν θὰ δώσωμεν εἰς τὸ ἐπὶ ὑψηλοτέρου ἐπιπέδου ἰστάμενον πρόβλημα περὶ τοῦ κύρους γενικῶς τῶν περιοριζουσῶν τὴν ἀνάπτυξιν ἢ ἰσχὺν τοῦ ἐθίμου διατάξεων τοῦ γραπτοῦ δικαίου. Καὶ καθ' ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὰ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1856 καὶ ἐφεξῆς διαπλασθέντα ἔθιμα, καταργητικὰ ἢ τροποποιητικὰ προγενεστέρων γραπτῶν κανόνων δικαίου, τὸ πρᾶγμα παρουσιάζει σχετικῶς μικροτέρας δυσχερείας, δεδομένου ὅτι ἔκτοτε ἰσχύει ἡ ἀπαγορευτικὴ τῆς διαπλάσεως τοιούτων ἐθίμων διάταξις τοῦ νεωτέρου νόμου Τ'Ἄ Α' τῆς 29 Ὀκτωβρίου/7 Νοεμβρίου 1856 «Ἀστικὸς ἑλληνικὸς νόμος» ἀρθρ. 2, ἐπαναληφθεῖσα καὶ ἐν τῷ ἀπὸ 7/10 Μαΐου 1946 ν. δ. Περὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος καὶ τοῦ Εἰσαγωγικοῦ αὐτοῦ νόμου ἀρθρ. 2 § 2' ὡς δ' ἀνέπτυξε πειστικῶς, νομίζω, ὁ Κ. Τσάτσος², ἢ εὐθέως ἐπὶ τοῦ Συντάγματος στηριζομένη νομοθετικὴ ἐξουσία ἀντλεῖ ἐξ αὐτοῦ τὸ δικαίωμα ὅπως ρυθμίξῃ ἐλευθέρως καὶ ἀπεριορίστως τὰς προϋποθέσεις διαπλάσεως καὶ τὴν ἑκτασιν τῆς ἰσχύος τῶν ἐθίμων ὡς δευτερογενῶν πηγῶν, μὴ εὐθέως ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, ὡς τοῦ ὑπερτάτου τῆς χώρας νόμου, ἀναγνωριζομένων καὶ ρυθμιζομένων. Ἐὰν δεχθῶμεν ὅμως ὅτι ἡ δι' ἀρχησίας κατάργησις τοῦ Ὄρου τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου ἐπῆλθε πρὸ τοῦ ἔτους 1856—τοῦθ' ὅπερ φαίνεται καὶ πρὸς τὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα ἀνταποκρινόμενον—, ὅτε τὰ περὶ ἐθίμων ὡς πηγῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου³ διείλοντο, ὡς ἐλέχθη, τελικῶς ὑπὸ τῆς ἐπίσης ἀποκλειούσης τὴν καταργητικὴν αὐτῶν ἰσχὺν νεαρᾶς 1 τοῦ Λέοντος Γ', ἢ λύσις ἐξαργατὰ εὐθέως ἐκ τῆς ἀπαντήσεως εἰς τὸ ἀνωτέρω γενικώτερον, λίαν δυσχερὲς πρόβλημα περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλας σχέσεως τῶν γραπτῶν καὶ ἀγράφων πηγῶν, ὅπερ δεινῶς ἐν τῇ γενικῇ θεωρίᾳ καὶ φιλοσοφίᾳ τοῦ δικαίου ἀπὸ μακροῦ στασιάζεται⁴. Ἐὰν ἀσπασθῶμεν τὴν ἐκδοχὴν ὅτι ἡ ἀποκλείουσα τὴν καταργητικὴν τοῦ ἐθίμου ἰσχὺν διάταξις τοῦ

1. Α. Χριστοφιλοπούλου: Ἑλλην. ἐκκλησ. δίκαιον τεύχ. Α' σελ. 86 ἐπ., τοῦ αὐτοῦ: Τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔθιμον κλπ. ἰδίᾳ σελ. 210 ἐπ.

2. Κ. Τσάτσος: Τινὰ περὶ τῶν πηγῶν τοῦ παρ' ἡμῖν ἰσχύοντος δικαίου ἐν Τιμητικῷ τόμῳ ὑπὲρ τοῦ Ἀντωνίου Ζηλήμονος, Ἀθήναι 1939 ἰδίᾳ σελ. 402 ἐπ., 418 ἐπ. Περβλ. Α. Χριστοφιλόπουλον ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 207.

3. Οὐχὶ καὶ τῶν λοιπῶν κλάδων δικαίου ἰδίᾳ δὲ τοῦ ἰδιωτικοῦ, καθ' ὅσον αἱ περὶ ἐθίμων καὶ γενικῶς περὶ πηγῶν τοῦ δικαίου βυζαντινορωμαϊκαὶ διατάξεις δὲν εἰσῆχθησαν κατὰ τὴν ὀρθότεραν γνώμην παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ἀπὸ 23 Φεβρουαρίου 1835 βασιλικοῦ διατάγματος, ὡς ἀνήκουσαι εἰς τὸ δημόσιον δίκαιον. Περβλ. Α. Χριστοφιλόπουλον ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 208 ἐπ. καὶ τὰς ἐνταῦθα παραπομπάς.

4. Βλ. τελευταίως παρ' ἡμῖν τὴν σύντομον ἀλλὰ λίαν διαυγῆ καὶ ἐσταθμισμένην ἐπισκόπησιν παρὰ Α. Διτζεροπούλω: Ἡ σχέσις νόμου καὶ ἐθίμου κατὰ τὸ νέον ἀστικὸν δίκαιον ἐν Θέμις τόμ. 52 (1941) σελ. 97 ἐπ.

γραπτοῦ δικαίου εἶναι ἢ δύναται νὰ καταστή διὰ παρὰ ταῦτα διαπλασσομένου ἀντιθέτου ἐθίμου ἀνίσχυρος, τότε παρὰ τὴν νεαρὰν τοῦ Λέοντος ὁ Ὅρος τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου δεόν νὰ θεωρηθῆ ὡς δι' ἀχρησίας καταργηθεὶς καὶ συνεπῶς οἱ ρωμαιοκαθολικοί, ὡς σχισματικοί, θὰ γίνουν δεκτοὶ κατὰ τοὺς γενικούς περὶ τῶν τελευταίων τούτων ὁρισμούς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου τ. ἐ. δι' ἐπιδόσεως δηλώσεως πίστεως. Ἐὰν ὅμως δεχθῶμεν τὴν ἀντίθετον ἄποψιν, τὴν ἀναγνωρίζουσαν ὡς ἰσχυρὰν τὴν ἀπαγορευτικὴν τῆς διαπλάσεως καταργητικῶν ἢ τροποποιητικῶν ἐθίμων διάταξιν, τότε ὁ Ὅρος τοῦ Κυρίλλου διατηρεῖ παρὰ τὴν ἐν τῇ πρόξει ἀχρησίαν καὶ σήμερον τὴν νόμιμον ἰσχύν του, ἐφ' ὅσον κατὰ τὰ ἀνωτέρω δὲν κατηργήθη διὰ νομοθετικῆς πράξεως τῶν ἀρμοδίων ὀργάνων τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου μέχρι τῆς ἀνακηρύξεως εἰς αὐτοκέφαλον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἢ τῆς τελευταίας αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀποκτήσεως τῆς ἀνεξαρτησίας της καὶ ἐφεξῆς¹.

Ἐννοεῖται ὅτι οὐδὲν ἐμποδίζει ὅπως, ἢ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἀσχοῦσα, καθ' ὃ ἔχει ἐκ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου δικαίωμα, ἐπὶ συγκεκριμένων περιπτώσεων «οἰκονομίαν», δεχθῆ εἰς τοὺς κόλπους της ἀτομικῶς ὀρισμένους ἑτεροδόξους μὲ ἐπιεικεστέρας διατυπώσεις, ἀρκουμένη, φερ' εἰπεῖν, εἰς μόνην τὴν ἀγίῳ μύρῳ χρίσιν ἐπὶ αἱρετικῶν, ὑποκειμένων, κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰς ἀναβαπτισμόν ἢ εἰς ἀπλήν δήλωσιν πίστεως ἐπὶ προσώπων, ὀφειλόντων νὰ γίνουν δεκτοὶ διὰ κρίσεως, προϋποτιθεμένου βεβαίως ὅτι πρόκειται πάντοτε περὶ ἑτεροδόξων, παρ' οἷς δὲν ἔχει ἐπέλθει κατὰ τὰ ἀνωτέρω διακοπὴ τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς. Τὴν περὶ τούτου ἀπόφασιν δεόν ὅμως νὰ λάβῃ κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν κρατοῦν δίκαιον ἢ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας καὶ δὴ δι' ἠϋξημένης πλειοψηφίας τῶν τριῶν τετάρτων τοῦ συνόλου τῶν μελῶν της².

Ἀρμοδίον ὄργανον διὰ τὴν τέλεσιν τοῦ βαπτίσματος ἢ τῆς ἀγίῳ μύρῳ κρίσεως ἢ τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἐγγράφου δηλώσεως κατὰ τὰς ἀνωτέρω διατάξεις τοῦ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν προσερχομένου εἶναι κληρικὸς τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, φέρων τ' ἂν βαθμὸν τοῦ ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου. Ἄδεια τῆς προϊσταμένης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς δὲν ἀπαιτεῖται.

Ὁ σὺν τὴν ὀρθοδοξίαν ἀσπασζόμενος δεόν νὰ εὐρίσκηται ἐν ὀρίμῳ ὄπωποῦν—ἀνευ ἀκριβεστέρου προσδιορισμοῦ—ἡλικία. Ἴσως θὰ ἔδει νὰ ἀπαιτήσωμεν τὴν κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἐνηλικιότητα, ὁπότε θὰ παρεῖλκεν

1. Ἡ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ τροποποιήσις τῶν ἰσχυόντων γραπτῶν ἢ ἀγράφων κανόνων ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου ἀνήκει σήμερον εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, δεδομένου ὅτι τὸ θέμα εἶναι ἀναμφιβόλως «θεμελιώδους σημασίας» ἢ τοῦλάχιστον «γενικῆς ἐκκλησιαστικῆς φύσεως» κατὰ τὴν φρασιολογίαν τοῦ νόμου. Ν. 671/1943 ἀρθρ. 3.

2. Ν. 671/1943 ἀρθρ. 3. Πρβλ. Α. Χριστοφιλοπούλου: Ἑλλ. ἐκκλησ. δίκαιον τεύχ. Α' § 27.

ἢ ἔρευνα περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς—οὕτως ἢ ἄλλως μὴ ἀπαιτουμένης κατ' ἐμὴν κρίσιν, δεδομένου ὅτι ἡ μεταβολὴ θρησκευήματος ἢ δόγματος δὲν ἀποτελεῖ δικαιοπραξίαν—συναινέσεως τοῦ ἀσκοῦντος τὴν ἐπὶ τοῦ ἀνηλικίου ἐπιμέλειαν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὰ τέκνα ὀρθοδόξων γονέων βαπτίζονται τῇ βουλήσει τῶν τελευταίων τούτων κατ' ἐφαρμογὴν παλαιοτάτου ἐθίμου εἰς νηπιακὴν ἡλικίαν, νομίζω ὅμως ὅτι τὸ ἔθιμον τοῦτο ἔχει ἐφαρμογὴν μόνον ἐπὶ τῆς εἰσόδου εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην αὐτῆς ἔννοιαν, τ. ἐ. ἐπὶ βαπτίσματος μὴ χριστιανῶν οὐχὶ δὲ καὶ εἰσδοχῆς ἑτεροδόξων διὰ βαπτίσματος ἢ κατ' ἄλλον τρόπον—πῶς θὰ ἐγίνετο ἐξ ἄλλου ἢ κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀπαιτουμένη πολλὰκις γραπτὴ δῆλωσις ὑπὸ τοῦ νηπίου;—καὶ ὑπὸ τὰς διαγραφείσας προϋποθέσεις, ὅτε τ. ἐ. πρόκειται περὶ προσώπου μὴ ἐξεληθόντος τῆς νηπιακῆς ἡλικίας, παρ' ᾧ ὑφίσταται καὶ ἀρκεῖ ἡ παθητικὴ δεκτικότητα¹ καὶ τέκνου γονέων ἢ τουλάχιστον τοῦ ἑνὸς τούτων χριστιανοῦ ὀρθοδόξου. Δέον περαιτέρω νὰ γνωρίζῃ ἐπαρκῶς τὰ δόγματα τῆς, εἰς ἣν προσέρχεται, ἐκκλησίας καὶ νὰ δηλώσῃ τὴν πρὸς τοῦτο βούλησιν ἀπηλλαγμένην βίας, ψυχικῆς νόσου ἢ ἄλλης διαταραχῆς τῶν πνευματικῶν του δυνάμεων κατὰ τὰ ἀλλαχοῦ γενικῶς περὶ τοῦ βαπτίσματος ἐκτενέστερον ὑπ' ἐμοῦ ἐκτιθέμενα².

Ἡ κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν προσέλευσις ἀποδεικνύεται διὰ πιστοποιήσεως τοῦ τελέσαντος τὸ βάπτισμα, χρῆσιμα ἢ χρῆσιν ἢ δεχθέντος τὸν λίβελλον κληρικοῦ ἢ διὰ παντὸς ἄλλου μέσου, δύναται δὲ καὶ ὀφείλει συμφώνως πρὸς τὴν ὀρθὴν καὶ οὐδόλως ὑπεράγαν τολμηρὰν παρὰ τῆ, σιωπὴν τοῦ περὶ ληξιαρχικῶν πράξεων νόμου ἀποψιν τοῦ Γ. Ράμμου³ νὰ σημειῶται εἰς τὰ ληξιαρχικά βιβλία.

1. Χρ. Ἀνδρούτσου: Δογματικὴ κλπ. σελ. 335.

2. Α. Χριστοφιλοπόλου: Ἑλλην. ἐκκλ. δίκαιον τευχ. Β' § 30.

3. Γ. Ράμμος ἐν Νέον Δίκαιον τόμ. 7 (1951) σελ. 211.